

**ВІД РОМАНТИЗМУ
ДО ПРАГМАТИКИ ПРОФЕСІЙНИХ
ЗАДАЧ: ВИТОКИ НАУКОВОГО
МИСЛЕННЯ ОЛЕГА СИДОРА
(з нагоди 80-ліття з дня народження)**

Роман ЯЦІВORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1509-5367>

доктор історичних наук, професор,

Львівська національна академія мистецтв,

кафедра художнього дерева,

вул. В. Кубійовича, 38, 79011, Львів, Україна,

e-mail: jaciv@ukr.net

Стаття присвячена життю, науковій спадщині та чинникам формування дослідницької програми відомого історика і теоретика мистецтва, культуролога, музейника, організатора культурно-мистецького життя в Україні 1980-х — двох перших десятиліть ХХ ст. Олега Сидора (1945—2022). Як дослідник давнього українського мистецтва, він залишив ряд визначних монографій і статей з різних аспектів українського церковного малярства, художніх практик національного модернізму та сучасності, зокрема в українській діаспорі. Одна з ключових проблем, які осмислювалися автором — це взаємодія канону і стилю. Разом з тим, його увага поширювалася і на явища та творчі персоналії ХХ — початку ХХІ ст. Уся залишена ним спадщина та наукові ідеї потребують відповідної систематизації, фахової кваліфікації та популяризації. Олег Сидор суттєво розширив джерельну базу української гуманітаристики, ввів у науковий обіг значне число мистецьких імен та їхніх творів. Спеціальну увагу приділено ранньому періоду його діяльності як мистецтвознавця та музеєзнавця. *Об'єктом дослідження* є наукова, науково-публіцистична спадщина О. Сидора та сукупність біографічних чинників, які впливали на його дослідницьку програму, *предметом* — авторські наукові ідеї, які стали внеском в українське мистецтвознавство кінця ХХ — перших двох десятиліть ХХІ ст.

Ключові слова: Олег Сидор, історія і теорія мистецтва, українське церковне малярство, ікона, іконостас, музейна справа, культурна спадщина, Ренесанс, бароко, Йов Кондзелевич, Національний музей у Львові, графіка, модернізм, українське мистецтво ХХ ст.

*Roman YATSIV*ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1509-5367>

PhD, professor at the Artwood department

of the Lviv National Academy of Arts,

38, V. Kubyovycha str., 79011, Lviv, Ukraine,

e-mail: jaciv@ukr.net

**FROM ROMANTICISM
TO PRAGMATICS PROFESSIONAL TASKS:
ORIGIN OF OLEG SYDOR'S SCIENTIFIC
THINKING (on the occasion of his 80th birthday)**

The article is devoted to the life, scientific heritage and factors shaping the research program of the famous historian and art theorist, culturologist, museum curator, organizer of cultural and artistic life in Ukraine in the 1980s — the first two decades of the 20th century, Oleg Sydor (1945—2022). As a researcher of ancient Ukrainian art, he left behind a number of significant monographs and articles on various aspects of Ukrainian church painting, artistic practices of national modernism and modernity, particularly in the Ukrainian diaspora. One of the key issues that the author considered was the interaction of canon and style. At the same time, his attention also extended to the phenomena and creative personalities of the 20th and early 21st centuries. In general, the legacy and scientific ideas he left behind require appropriate systematization, professional qualification, and popularization. Oleh Sydor significantly expanded the source base of Ukrainian humanities, introduced a significant number of artistic names and their works into circulation. Special attention is paid to the early period of his activity as an art historian and museologist.

The object of the study is the scientific, scientific and journalistic heritage of O. Sydor and the set of biographical factors that influenced his research program, *the subject* is the author's scientific ideas that became a contribution to Ukrainian art criticism of the late 20th and the first two decades of the 21st century.

The methodological basis of the research is creative-biographical, scientific-reconstructive and analytical methods, with a combination of classical art history and interdisciplinary humanities studies.

Keywords: Oleg Sydor, history and theory of art, Ukrainian church painting, icon, iconostasis, museum work, cultural heritage, Renaissance, Baroque, Job Kondzelevych, National Museum in Lviv, graphics, modernism, Ukrainian art of the 20th century.

Вступ. На свій 50-літній ювілей (1995) Олег Сидор (іл. 1) випустив бібліографічний покажчик у невеликому форматі розгортки, помістивши в ньому 82 позиції своїх публікацій [1]. За більш ніж 25 наступних років їх суттєво побільшало, а зі статусу завідувача відділом давнього мистецтва, охоронця фондів Національного музею у Львові імені Андрея Шептицького, автор розвинувся в масштабну постать української науки — мистецтвознавця, культуролога, редактора, суспільно-культурного діяча, одного з ідеологів національного інтелектуального поступу кінця ХХ — перших десятиліть ХХІ століття.

У динаміці перемін від тоталітарного періоду української історії й до перших років відновлення Державності Олег Федорович Сидор покроково формував обшири індивідуальної науково-дослідницької програми в усвідомленій професійній місії. Маючи можливість перейняти досвід праці від таких класиків музейної справи, як Віра Свенціцька та Ярослав Нановський, він здобував важливих навиків фондовика, проходячи стажування в роботі з мистецькими пам'ятками — малярськими та графічними артефактами.

Найбільш плідним періодом наукової творчості Олега Сидора стали 2000—2010-ті роки, коли вийшли його головні наукові праці, які синтезували багатий досвід як музейника, охоронця фондів та ретельного дослідника національної мистецької спадщини в хронологічній тягlostі від Х до ХХІ століття. Сумою обставин (праця в Національному музею у Львові імені Андрея Шептицького, академічний науковий установа — Інститут і народознавства НАН України, нагода праці з

архівами Українського католицького університету ім. св. Климента Папи у Римі).

Аналіз досліджень. Специфіка професійної діяльності історика, теоретика і критика мистецтва, музейного працівника, культуролога полягає в тому, що його наукові задачі скеровані на освоєння культурно-мистецької спадщини в різних смислових проєкціях. Це виразно проявилось і на прикладі Олега Сидора, внесок якого у мистецтвознавчу науку є доволі значним та розмаїтим. Поза тим сам дослідник не так часто потрапляв у поле уваги інших учених, за винятком рецензій на його монографії. Сама постать вченого лише в окремих випадках була об'єктом уваги колег. Першою такою публікацією стала стаття Р. Яціва у часописі «Назустріч» (1998) [2], в якій розглянуто активність Олега Сидора і як науковця, і як організатора мистецького життя. При цьому автор, зокрема, резюмував: «...Однією з тем, до якої постійно звертається дослідник — це історія Національного музею у Львові. Історія багата і драматична, і не випадково, що О. Сидор осмислює її наперед кризь призму долі двох видатних носіїв вогню української музейницької традиції — Іларіона та Віри Свенціцьких» [2].

Цей аспект професійної посвяти вченого та музейного працівника є одним з ключових для розуміння наукових задач, які ставив перед собою дослідник ще на початках своєї діяльності. З ініціативи Клубу українських мистців (КУМ), одним з членів-засновників був Олег Сидор, у 2001 р. вийшов Бібліографічний покажчик з нагоди 55-ліття від дня його народження та 25-ліття професійної діяльності [3]. У ньому вже було задокументовано значно ширший спектр наукових зацікавлень вченого, що дало змогу відстежити зростаючу активність автора в освоєнні тематики різних історичних періодів національного мистецтва, в тому числі і сучасності. До числа спеціальних наукових розвідок щодо наукової, музейної та громадсько-культурної біографії О. Сидора належать матеріали репрезентативного видання «Клуб українських мистців», виданого з нагоди 20-ліття з часу заснування цієї творчої спілки [4], а також стаття Р. Яціва «До глибин і нової якості наукового мислення (Олегу Сидору — 70)» (2016) [5]. Ще одна публікація про творчий життєпис відомого вченого та музейного працівника з'явилася вже після його смерті, у рубриці «In Memoriam» —

Іл. 1. Олег Сидор. З фотоархіву автора

«Аристократ і його шлях: світлій пам'яті Олега Федоровича Сидора» (1945—2022) [6].

Отож об'єктом нашого дослідження є наукова, науково-публіцистична спадщина О. Сидора та сукупність біографічних чинників, які впливали на його дослідницьку програму, а предметом — авторські наукові ідеї, які стали внеском в українське мистецтвознавство кінця ХХ — перших двох десятиліть ХХІ століття.

Методологічною основою дослідження є творчо-біографічний, науково-реконструктивний та аналітичний методи, з поєднанням класичного мистецтвознавства та міждисциплінарних гуманітарних студій.

Основна частина. Наукова біографія Олега Сидора хронологічно збіглася з дистанцією між двома промовистими ланками культурно-історичної динаміки в Україні другої пол. ХХ ст., від часу завершення великого видавничого задуму шестидесятників — шеститомної «Історії українського мистецтва» до початків дискусій щодо нової «Історії...». Більше двох десятиліть індивідуальної професіоналізації випускника Санкт-Петербурзького інституту живопису, скульптури та архітектури ім. І. Ріпіна (1977), в якій помістилися й деякі інші його творчі активності, знадобилися не стільки для кабінетної, як для динамічної організаційної практики. В його компетенціях зібралися різні проблемні «кущі» науки про мистецтво і музейну справу. Перевагу віддавав історично віддаленому часу, та фах музейника до певної міри вирівнював інтереси, формуючи у нього стійкі універсалістські позиції. Так виростав науковий авторитет Олега Сидора.

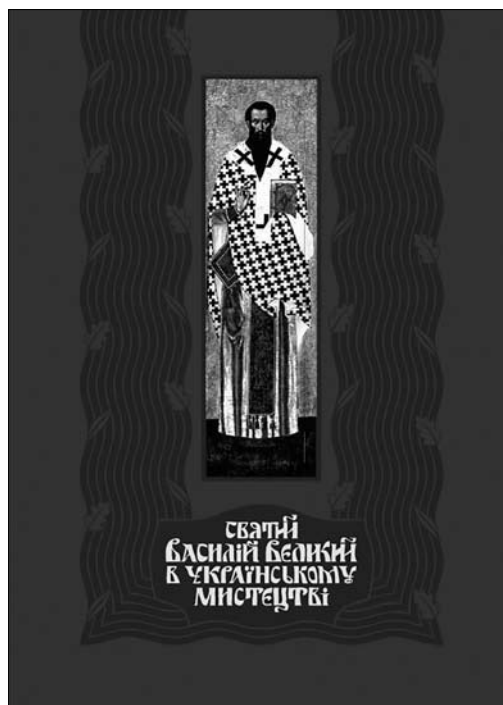
Уже з такою базою знань молодий дослідник міг виокремити сутнісні питання історії українського образотворчого мистецтва і поставити їх у порядок денний власної наукової програми. Вперше його системний погляд був спроектований на культурні явища зламу ХІХ—ХХ ст., зосібна на творчість Івана Труша, Михайла Паращука, Ярослава Пстрака, Осипа Сорохтея, Олексі Шатківського, Олексі Новаківського та ін. (іл. 2). Уже сам склад характеру Олега Сидора виключав метушливість чи екзальтованість поведінки. Натомість унапрямлених дій, творча інтуїція та розлогі знання надали його науковому методу системності, а дослідницькій програмі прагматичної послідовності. Відчуття

Іл. 2. Олег Сидор та Святослав Гординський. Місто Верона (США), травень 1992 р. З фотоархіву автора

ущемлення української культури в «системі вартостей» радянського тоталітарного режиму наповнювало його працю емоційною напругою. Це мотивувало вибір О. Сидором тематики ранніх публікацій, у якій прослідковувалось бажання охопити (на матеріалах персоналій) найбільш яскраві, з погляду культурної історії, періоди та явища.

Одним з перших серед тогочасних дослідників Олег Сидор звернув увагу на значенні Товариства прихильників української літератури, науки і штуки, вбачаючи у цій інституції прообраз відновлення у славі великих традицій національної культури, на якийсь час маргіналізованих експансивною політикою завойовників українських земель. Концептуально це був шлях дослідника до інтерпретації мистецьких феноменів старої доби. Музейно-фондова паспортизація образотворчої спадщини середньовіччя вимагала комплексного аналітичного підходу. Наслідуючи принципи Віри Свенціцької, яка успадкувала наукову школу від свого батька Іларіона Свенціцького, Олег Сидор розглядав кожну пам'ятку за сукупністю її історичних, естетичних та формально-виразальних характеристик. Беручи консультативну участь у спеціалізованих реставраційних радах, він збагачував свою компетенцію щодо іконографічних і техніко-технологічних особливостей малярства та графіки. Це уможливило появу таких його вузько-напрямлених розвідок, як «Міські краєвиди й інтер'єри у творах Йова Кондзелевича в контексті архітектури ренесансу» (1983), «Орнаментальні мотиви в давньому українському малярстві» (1985), «Шедевр волинського малярства» (1987), «Волинське малярство ХVІІ—ХVІІІ ст.» (1988). Досвід раннього періоду його наукової діяльності підсумо-

Іл. 3. Обкладинка книжки «Святий Василій Великий в українському мистецтві». Львів: Місіонер, 2008. 512 с.

ваний альбомним виданням «Спадщина віків. Українське малярство XIV—XVIII століть у музейних колекціях Львова» (1990), у якому Олег Сидор виступив як співавтор Віри Свенціцької.

Ретельний у музейній справі, врівноважений у своїх наукових спостереженнях, Олег Сидор ніколи не був байдужим до поточного мистецького життя. Ще починаючи зі студентських лав, з часу відвертих андерграундівських бесід на українських вечорах у Санкт-Петербурзі, він уважно стежив за живою творчою думкою. Тому в його нарисах про сучасних мистців можна було знаходити стільки глибоких індивідуалізованих характеристик, стільки влучних висловлювань про специфіку новочасного культурного процесу. Він був першим публікатором про творчість Романа Романовича, Василя Науменка, Мирослава Отковича, Ірини Яреми, Анатолія Андруценка, а його статті про Олексу Шатківського, Володимира Патики, Стефанію Гєбус-Баранецьку, Олександра Архипенка, Якова Струхманчука внесли чимало нового у сприйняття сучасниками цих постатей національної художньої культури. З кінця 1980-х років його зближення з практиками мистецтва набуває нового виміру. Він стає одним із найпомітніших активістів заснованого 1989 року Клубу українських мистців (КУМ), докладаючись до ідеологічного й есте-

тичного програмування діяльності цього об'єднання, виконує великий обсяг робіт по організації (з ініціативи об'єднання «Гердан») бієнале сучасного українського образотворчого мистецтва «Львів 91 — Відродження». Підготовка каталогів виставок Богдана Сороки, Романа Безпалківа, «Львівська кераміка — 90», участь у всеукраїнському дискусійному столі на тему «Яким українське мистецтво має увійти у світ?» (1992) засвідчило повноту буття Олега Сидора в процесі творення нових якостей і форм українського мистецтва. Силу будуючого інстинкту вченого потвердила його редакторська праця над друкованим органом КУМу — журналом «Мистецькі Студії», у двох випусках якого не лише домінують його тексти, а й присутнє його власне розуміння специфіки української мистецької періодики.

1990-ті роки ще більше вияскравили універсальність професійних якостей Олега Сидора, який інтенсифікував усі напрямки своєї роботи. 1991 року, перейнявши на себе завідування відділом давнього мистецтва Національного музею у Львові (тепер Національний музей у Львові імені Андрея Шептицького), він спланував етапи освоєння окремих груп пам'яток середньовічного малярства і гравюри з метою виокремлення локальних художніх осередків і стильових течій. Окремі з цих ідей лягли в основу комплектування нової постійної експозиції музею. У той же час Олег Сидор завершив багаторічну працю над дисертаційним дослідженням «Творчість Йова Кондзелевича і українське малярство кінця XVII — першої половини XVIII ст.», 1994 року захистивши її у Львові. Стажування за кордоном, зближення з українськими науково-культурними інституціями Канади, США, Італії спричинило його значимі видавничі ініціативи. До найбільш масштабних за обсягом охоплення джерельним матеріалом та еквівалентністю наукової новизни відзначилися авторські праці «Святий Василій Великий в українському мистецтві» (іл. 3) (Львів, 2008), «Собор Святої Софії у Римі», «Патріярх Йосиф Сліпий і мистецтво» (обидві — Київ; Рим, 2012).

Висновки. На основі розгляду сумарності відомостей про наукову, творчо-організаційну та музейно-фондову роботу О. Сидора 1980—2000-х років вдалося встановити ряд чинників, які вплинули на вироблення дослідником авторської наукової методології, що успішно розкрилося у праці над рядом його

масштабних праць 2000—2010-х років. На загал це дало змогу відтворити загальний формат поста-ті Олега Сидора як одного з чільних представників української національної школи мистецтвознавства двох останніх десятиліть ХХ — перших десятиліть ХХІ століття.

1. *Олег Сидор: бібліографічний покажчик*. Львів: Науково-мистецька фундація митрополита Андрея Шептицького; Національний музей у Львові, 1995.
2. Яців Р. Вслухання у призначення. Олег Сидор. *Назустріч*. Львів, 1998. Ч. 1. Березень. С. 6.
3. *Олег Сидор: бібліографічний покажчик*. Львів, 2001. 72 с.
4. *Спілка художників «Клуб українських мистців» — 20* (Альбом). Упоряд. В. Савчук, О. Сидор, Р. Яців. Київ: Майстерня книги, 2009. 240 с.: іл.
5. Яців Р. До глибин і нової якості наукового мислення (Олегу Сидору — 70). *Народознавчі зошити*. Львів, 2016. Зош. 5. С. 1015—1017.

6. Яців Р. Аристократ і його шлях: світлій пам'яті Олега Федоровича Сидора» (1945—2022). *Народознавчі зошити*. Львів, 2022. Зош. 4. С. 1005—1008.

REFERENCES

- (1995). *Oleg Sydor: Bibliographic Index*. Lviv: Scientific and Artistic Foundation of Metropolitan Andrei Sheptytsky; National Museum in Lviv [in Ukrainian].
- Yatsiv, R. (1998, March). Listening to the Appointment. Oleg Sydor. *Towards*, 1, 6 [in Ukrainian].
- (2001). *Oleg Sydor: Bibliographic Index*. Lviv [in Ukrainian].
- Savchuk, V., Sydor, O., & Yatsiv, R. (Eds.). (2009). *Artists' Union «Club of Ukrainian Artists» — 20* (Album). Kyiv: Maisternya knygy [in Ukrainian].
- Yatsiv, R. (2016). To the depths and new quality of scientific thinking (to Oleg Sydor — 70). *The Ethnology notebooks*, 5, 1015—1017 [in Ukrainian].
- Yatsiv, R. (2022). The Aristocrat and His Path: In the Glorious Memory of Oleg Fedorovych Sydor (1945—2022). *The Ethnology notebooks*, 4, 1005—1008 [in Ukrainian].